

Москаленко В.П., Пластун О.Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа діагностики його банкрутства // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С. 180-192, 0,7 друк. арк. (особисто автору належить 0,35 друк. арк.).

Москаленко В.П., О.Л.Пластун

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства

У даній статті зроблена спроба розробки методики комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Вона може виступати основою для діагностики банкрутства підприємств. Проведено аналіз ключових фінансово-економічних коефіцієнтів за окремими галузями та по промисловості в цілому, розроблено систему нормативних значень коефіцієнтів, що базуються на реальних даних економіки України.

V.Moskalenko, O.Plastun

Complex estimation of the financial state as the basis of the bankruptcy diagnostics

This article is dedicated to developing of the complex estimation of the financial state. This estimation could be the basis of the bankruptcy diagnostics. There have been done an analysis of the key financial-economy coefficients on branches and the whole industry at all of the real Ukrainian economy.

Постановка проблеми. Складовою частиною системи економічної безпеки і механізму недопущення банкрутства на підприємстві є система фінансово-економічної діагностики. Достовірна оцінка фінансового стану підприємства дуже важлива для формування правильних висновків та прийняття адекватних рішень.

Проблемам фінансового аналізу підприємства присвячено багато наукових праць, це, зокрема, роботи Балабанова І.Т., Крамаренко Г.О., Савчука В.П., Шеремета А.Д., К. Уолта, інших, що стосується діагностики банкрутства, то дане питання є менш висвітленим, тим не менш воно знайшло своє відображення в працях Ковальова О.П., Лігоненко Л.О., Салиги С.Я. та інших.

Існує два підходи до оцінки фінансово-економічного стану підприємства та діагностики банкрутства - це якісні і кількісні методи. Головною проблемою є те, що основна маса цих методів є розробками західних економістів. Вони створювались для західних компаній. Вітчизняні ж аналітики намагаються використовувати їх в оригінальному вигляді, аналізуючи підприємства України, тому досить часто отримують результати, що не в повній мірі відповідають реальному їх становищу, тобто не враховується специфіка економічної системи України.

І, якщо в якісних методиках, досить лише трохи уточнити ряд критеріїв і підкорегувати оцінні ваги, то в області кількісних труднощі набагато більш серйозніші.

При чому головними проблемами, на наш погляд, є непідготовленість західних методик до умов України і недосконалість методології в області коефіцієнтного аналізу фінансового стану підприємства, як відправної точки, свого роду базису для формування оцінних значень для моделей, інтегральних оцінок і т.д.

Основні недоліки сконцентровані не в самому розрахунку коефіцієнтів (формули показували свою ефективність у різні періоди часу в різних країнах, а головне є логічно й економічно обґрунтованими), а в нормативно закріплених орієнтирах для них. Тобто існують деякі межі, перебування в яких того чи іншого коефіцієнта вважається нормою для підприємства, однак дані нормативи розраховувалися для країн з розвинутою ринковою економікою. В умовах України їх використання може бути недостатньо аргументованим. Крім того не враховуються галузеві особливості, що можуть просто

кардинально змінювати оцінку того ж самого фінансового коефіцієнту в залежності від того, у якій галузі народного господарства функціонує підприємство.

На наш погляд, принаймні в досить мінливих економічних умовах України, нормативи коефіцієнтів повинні переглядатися щонайменше раз у п'ять років, доти поки економіка й економічні умови не стабілізуються.

Мета статті. Головною метою, є уточнення нормативів по ключових коефіцієнтах фінансового аналізу, а також розробка нормативів по окремих галузях народного господарства. На базі отриманих результатів – створення методики комплексної оцінки фінансового стану підприємства як основи для діагностики банкрутства підприємства.

Виклад основного матеріалу. Для виконання поставлених задач нами були відібрані дані по 70 підприємствам з 7 галузей народного господарства України (важка промисловість, легка промисловість, хімічна промисловість, машинобудування, підприємства зв'язку і транспорту, енергетичної і нафтової промисловості).

Для того, щоб дані й отримані результати були досить об'єктивними і статистично значимими, ми взяли форми фінансових звітностей (баланс, звіт про фінансові результати) підприємств за період у 3-4 роки починаючи з 2000 і закінчуючи 2004 роками. Саме цей період, на наш погляд найбільш об'єктивно відбиває той етап економічного розвитку, на якому знаходиться Україна на сьогоднішній день.

Отже, загалом базою аналізу виступило більше 500 річних форм звітності підприємств України, що дозволяє розраховувати на достатній ступінь достовірності результатів і їх відповідність загальній ситуації в Україні.

Наступною важливою проблемою є вибір системи показників, яка б максимально точно відображала всі аспекти фінансово-економічної діяльності підприємства, як-то ефективність, прибутковість, захищеність і кредитоспроможність, ділова активність і т.д.

Залежно від мети, періодичності фінансового аналізу, його об'єкту і результатів були розроблені цілі комплекси аналітико-оцінних показників, зокрема показники оцінки майнового стану підприємств, прибутковості, ліквідності, платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової стійкості і стабільності, ділової активності, акціонерного капіталу і т.п.

Слід зазначити, що для спрощення роботи аналітиків, а також зважаючи на те, що деякі показники багато в чому дублюють один одного, варто скоротити кількість аналізованих коефіцієнтів до мінімуму - у районі 7-10 позицій.

Отже, спробуємо з усього різноманіття фінансових коефіцієнтів відібрати деякий набір показників, який би комплексно оцінював фінансовий стан підприємства, як з погляду ризиків, так і ефективності діяльності, при чому особливу увагу слід звернути на показники фінансової стійкості підприємства, оскільки саме вони є визначальними для діагностики банкрутства.

Для цього розглянемо кожен з перерахованих вище груп показників окремо і виберемо ті з них, що найбільш повно відповідають нашим аналітичним потребам.

Для оцінки майнового стану підприємства вчені рекомендують використовувати наступні п'ять показників:

- сума господарських засобів, що є в розпорядженні підприємства;
- питома вага активної частини основних засобів;
- коефіцієнт зносу основних засобів;
- коефіцієнт оновлення основних засобів;
- коефіцієнт вибуття основних засобів.

Оскільки вибір коефіцієнтів здійснюється для побудови методики аналізу саме українських підприємств (у такий спосіб обмежуємо спектр її дії, але підвищуємо якість її роботи для України), то, на наш погляд, найбільш прийнятним з п'яти перерахованих вище показників є **коефіцієнт зносу основних засобів**, оскільки він є одним з найбільш проблемних показників по підприємствах України, а динаміка його значень багато в чому розкриває зміни в інших запропонованих показниках (коефіцієнт відновлення основних

засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів).

Обов'язковою і важливою складовою фінансового аналізу має бути оцінка показників рентабельності підприємства. Таку оцінку пропонується здійснювати за такими показниками:

- рентабельність продажів;
- рентабельність основної діяльності;
- рентабельність основного капіталу;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність усього капіталу підприємства;
- рентабельність активів.

На наш погляд, найбільш задовольняючим наші потреби є **показник рентабельності активів**, оскільки дає загальну картину за ступенем прибутковості діяльності, при чому в масштабах усього підприємства, а не окремих складових його діяльності.

Для детальної оцінки ліквідності, платоспроможності і кредитоспроможності підприємства рекомендують використовувати більш широке поле показників, ніж для оцінки майнового стану і прибутковості. Розглянемо показники, призначені для цієї мети:

- величина власних оборотних коштів;
- маневреність власних оборотних коштів;
- коефіцієнт покриття поточний;
- коефіцієнт покриття загальний;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності;
- коефіцієнт платоспроможності;
- частка оборотних коштів в активах;
- частка виробничих запасів у поточних активах;
- частка власних оборотних коштів у покритті запасів;
- коефіцієнт критичної ліквідності;
- період інкасації дебіторської заборгованості;
- тривалість кредиторської заборгованості;
- коефіцієнт поточної заборгованості;
- коефіцієнт автономії (незалежності);
- коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів;
- співвідношення нерозподіленого прибутку до всієї суми активів.

Ключовими показниками нам бачаться наступні: **коефіцієнт покриття загальний, коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів**, оскільки вони з одного боку характеризують загальну захищеність підприємства, а з іншого найменш залежать від особливостей діяльності того чи іншого підприємства та локальних і незначних флуктуацій у структурі балансу.

Найбільш цікавим, з погляду економічної безпеки підприємства й оцінки ступеня захищеності від зовнішніх фінансових ризиків є **коефіцієнт платоспроможності**, оскільки саме він дає уявлення про ступінь теоретичної спроможності виконувати підприємством свої зобов'язання, у випадку настання певних негативних подій, тобто дає загальну характеристику захисним фінансовим резервам підприємства.

Узагальнюючими показниками оцінки фінансового стану підприємств є показники ділової активності. Виділяють наступні:

- загальна оборотність капіталу;
- коефіцієнт оборотності активів;
- оборотність матеріальних оборотних коштів;
- оборотність готової продукції;
- оборотність дебіторської заборгованості;
- середній термін обороту дебіторської заборгованості;

- оборотність кредиторської заборгованості;
- середній строк обороту кредиторської заборгованості;
- фондівдача основних необоротних активів;
- оборотність власного капіталу.

Оскільки значення більшості приведених вище показників багато в чому визначаються специфікою діяльності того чи іншого підприємства, його відносинами з контрагентами, на наш погляд, для аналізу доцільно взяти **коефіцієнт оборотності активів**, оскільки він дає загальну картину ефективності використання активів, а для того, щоб дещо конкретизувати цей показник, нами було вирішено застосувати також **коефіцієнт фондівдачі основних засобів**, оскільки ключовою статтею активів балансу підприємства є його основні засоби, а отже ефективність саме їх використання необхідно оцінити та проаналізувати при аналізі ефективності діяльності підприємства..

Крім того, західні аналітики рекомендують застосовувати показники, що аналізують акціонерний капітал і ефективність його використання: прибутковість акцій, дохід на звичайну акцію, цінність акції, рентабельність акції, дивідендний дохід, коефіцієнт котирування акцій.

Ми вважаємо, що на сьогоднішній день занадто мало українських підприємств приділяють належну увагу своїм акціонерам, а в умовах нерозвиненого вторинного фондового ринку про такі речі як ринкова ціна акції можна говорити дуже умовно. Тому зараз використання даних показників у фінансовому аналізі українських підприємств недоцільно.

Таким чином, на основі проведеного аналізу показників фінансового стану підприємства, наш вибір можна представити у виді двох таблиць. В першій з них представлені показники ефективності (таблиця 1), а в другій – захищеності або фінансової стійкості підприємства (таблиця 2).

Таблиця 1

Ключові показники аналізу ефективності діяльності підприємства

Назва коефіцієнту	Формула розрахунку		Економічний зміст	Поточне нормативне значення
	чисельник	знаменник		
Коефіцієнт зносу основних засобів	Сума зносу основних засобів	Балансова вартість основних засобів	Характеризує ступінь зношеності основних засобів підприємства.	Високе значення свідчить про зношеність виробничих фондів
Фондовіддача основних засобів	Вартість зробленої продукції за звітний період	Балансова вартість основних засобів	Характеризує ефективність використання основних засобів	Підвищення є позитивним моментом у діяльності підприємства
Рентабельність активів	Чистий прибуток	Середня вартість активів за період	Показує, який прибуток одержує підприємство з кожної гривні, вкладеної в активи. Дозволяє визначити ефективність використання активів підприємства.	Більше 0
Коефіцієнт оборотності активів	Дохід	Середня вартість активів за період	Визначає потенціал компанії по одержанню доходу при існуючих інвестиціях і структурі капіталу.	Позитивна динаміка

Таблиця 2

Ключові показники аналізу захищеності підприємства

Назва коефіцієнта	Формула розрахунку		Економічний зміст	Поточне нормативне значення
	чисельник	знаменник		
Коефіцієнт покриття загальний	Поточні активи	Короткострокові зобов'язання	Коефіцієнт покриття вимірює загальну ліквідність і показує, якою мірою поточні кредиторські зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто, скільки грошових одиниць поточних активів приходить на 1 грошову одиницю поточних зобов'язань. Він характеризує достатність оборотних коштів для погашення своїх боргів.	Критичне значення = 1. Значення=1-1.5 свідчать про те, що підприємство вчасно ліквідує свої борги. Ріст показника вище 2 говорить про неефективне керування коштами, що може негативно відбитися на прибутковості
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів	Середня вартість заборгованості за період	Середня вартість власного капіталу за період	Визначає співвідношення загальної заборгованості і власного капіталу.	Менше 1
Коефіцієнт платоспроможності	Виторг від реалізації	Витрати	Показує, наскільки в силу негативних факторів, можуть бути скорочені надходження коштів, щоб при цьому була можливість здійснювати необхідні платежі	Значення даного коефіцієнта не повинне бути менше 1

І ще кілька слів по методології аналізу. В його основу покладений розрахунок коефіцієнтів по даним фінансової звітності підприємств із подальшою обробкою результатів засобами описової статистики. При чому до здійснення описової статистики робиться вибірка репрезентативних значень чи скоріше відсіювання нерепрезентативних. Ця вибірка здійснювалась нами вручну шляхом відсіювання нетипових значень, як правило, це 2-3 значення, що найбільш сильно відрізняються як у більшу, так і в меншу сторону.

Перш ніж приступити до аналізу отриманих результатів, відмітимо наступне. Ще до розрахунку фінансово-економічних коефіцієнтів по підприємствах, у нас були серйозні побоювання щодо ступеня розкиду результатів і репрезентативності даних фінансової звітності, особливо по галузях, що пов'язане з частими перекручуваннями даних бухгалтерської звітності підприємствами з метою оптимізації податкових платежів. В результаті могла не підтвердитися гіпотеза про рівномірний розподіл значень фінансово-економічних коефіцієнтів, що призвело б до низької якості результатів проведеного аналізу.

Однак отримані вибірки виявились досить якісними, по деяких коефіцієнтах окремих галузей (енергетичної, машинобудування) приходилося застосовувати мінімальну фільтрацію, оскільки розкид значень був дуже незначний.

Взагалі слід відзначити, що в середньому близько 2/3 значень припадало на досить

вужку (в плані розміру діапазону змін) групу значень, таким чином, отримані середні значення відповідають реальним середнім значенням по галузях.

Середні значення основних фінансово-економічних коефіцієнтів у розрізі галузей представлені в таблицях 3 і 4.

Таблиця 3

Середні значення ключових коефіцієнтів ефективності діяльності за галузям промисловості України

Галузь промисловості/ Назва коефіцієнту	Коефіцієнт зносу основних засобів	Фондовіддача основних засобів	Рентабельність активів	Коефіцієнт оборотності активів
Легка	0.28	2.77	0.01	1.16
Хімічна	0.52	1.56	0.04	0.72
Машинобудування	0.49	0.94	-0.02	0.37
Нафтова	0.46	2.81	0.02	1.01
Важка промисловість	0.58	3.04	0.07	1.18
Енергетика	0.55	1.74	-0.03	0.69
Транспорт	0.49	1.12	0.02	0.76
Нормативні значення	Менше 0,5	більше 0	більше 0,05	більше 0

Таблиця 4

Середні значення ключових коефіцієнтів фінансової стійкості за галузям промисловості України

Галузь промисловості/ Назва коефіцієнту	Коефіцієнт покриття загальний	Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів	Коефіцієнт платоспроможності	Коефіцієнт фінансової стійкості
Легка	1.08	1.41	1.02	1.10
Хімічна	1.56	0.39	1.09	3.44
Машинобудування	1.67	1.03	0.94	1.78
Нафтова	1.45	1.32	1.07	2.07
Важка промисловість	1.56	0.97	1.10	2.19
Енергетика	0.84	1.79	0.95	0.70
Транспорт	2.17	0.24	1.06	4.46
Нормативні значення	1.0-1.5	менше 1	більше 1	більше 1

Щодо параметрів описової статистики й отриманим результатам. У середньому стандартна помилка обчислення не перевищує 10%, що пов'язано з деякою обмеженістю вибірки (30-40 значень по окремому коефіцієнту в галузі), а також "викидами" значень по окремих підприємствах. На наш погляд така погрішність не робить результати аналізу нерепрезентативними.

Стандартне відхилення дозволяє формувати діапазон зміни показника.

Мінімум і максимум, відповідно, найменше і найбільше значення коефіцієнту в вибірці, а інтервал - різниця між ними. Кількість аргументів - кількість показників у вибірці, що залишились після фільтрації, нагадаємо, що метою фільтрації було відсівання "випадкових викидів" значень.

Тепер кілька слів про отримані результати по окремих галузях і за середніми

значеннями основних фінансово-економічних коефіцієнтів у розрізі галузей.

Розкид середніх значень коефіцієнтів по галузях досить значний, що підтверджує наше припущення про необхідність розрахунку середньогалузевих значень, а не тільки середніх показників по всій промисловості України в цілому.

Частина коефіцієнтів укладається в нормативні значення, але основна їх маса, як і передбачалося нами, відрізняється від них у кращу, але частіше в гіршу сторону. Зараз проаналізуємо кожний з коефіцієнтів окремо.

Почнемо з коефіцієнту зносу основних засобів. Більшість підприємств України (за винятком підприємств легкої промисловості України) перевищує чи знаходиться в критичній зоні значень щодо нормативу даного показника. Підприємства хімічної, енергетичної і важкої промисловості зносили свої основні фонди більш ніж на половину (по окремих підприємствах цей показник перевищує 70-80%), що є без сумніву негативним явищем. Також погано ситуація складається на підприємствах нафтової промисловості, машинобудування, зв'язку і транспорту (їхні значення дуже близькі до 50%). Єдиною із семи аналізованих галузей, у якій ситуація зі зносом основних засобів далека від критичної є легка промисловість.

Значення коефіцієнту фондівіддачі основних засобів розподілені вкрай нерівномірно по галузях, що пов'язане в першу чергу зі специфікою виробничої діяльності підприємств різних галузей. Щоправда, певне здивування викликало лідирування по цьому показнику важкої промисловості (3,04), специфіка виробничої діяльності якої припускає значну частку в балансі основних засобів і, відповідно, низьку їхню фондівіддачу. Однак завдяки максимальному значенню середньої рентабельності в цій галузі коефіцієнт фондівіддачі настільки великий.

Також значною фондівіддачею володіють підприємства нафтової і легкої промисловості (2,8 і 2,77 відповідно). Відносно низьку фондівіддачу мають підприємства машинобудування, а також зв'язку і транспорту (0,94 і 1,12 відповідно).

Зараз кілька слів про коефіцієнт, що характеризує рентабельність активів. Небажання підприємств України платити податок на прибуток, а якщо і платити, то по мінімуму, призвело до того, що у фінансовій звітності підприємства бажають в графі «чистий прибуток» мати нульові чи від'ємні значення. Це, а також те, що ще не цілком закінчився перехід підприємств на ринкове ведення справ (з усіма особливостями господарської діяльності, що впливають, і відповідного її відображенням у фінансовій звітності) пояснює гранично низький рівень рентабельності активів у всіх галузях. У деяких з них (машинобудування й енергетика) цей коефіцієнт навіть приймає негативні значення (-0,02 і -0,03 відповідно). В інших же галузях рівень рентабельності не перевищує 5%, за винятком важкої промисловості, де середній показник дорівнює 7%.

Що стосується останнього з розглянутих нами коефіцієнтів ефективності діяльності підприємства, а саме коефіцієнту оборотності активів, варто сказати, що його значення розподілені в діапазоні 0,7-1,1 більш менш рівномірно, за винятком тільки підприємств машинобудування (0,37). Лідерами ж є важка і легка промисловість (1,18 і 1,16).

Далі проаналізуємо показники захищеності. Почнемо з загального коефіцієнту покриття. Діапазон його зміни в розрізі галузей досить широкий: від 0,84 в енергетиці (що, безумовно, недостатньо і характеризує ситуацію з ліквідністю на підприємствах галузі негативно) до 2,17 у підприємств зв'язку і транспорту (що теж не дуже добре, тому що може свідчити про неефективне використання наявних ресурсів). Проте, основна маса значень розподілена більш менш рівномірно і коливається в зоні 1,5, як правило, перевищуючи її, що з погляду ступеню захищеності все-таки набагато більш позитивно, ніж, скажімо, перебування коефіцієнту нижче 1.

Значення коефіцієнту співвідношення позикових і власних коштів розподілені дуже нерівномірно між галузями з досить великою амплітудою розкиду: від мінімуму в 0,24 по підприємствах зв'язку і транспорту до 1,79 в енергетиці. І, якщо перебування значень даного показника в зоні мінімумів чи, принаймні, менше 1 (0,39 - хімічна і 0,97 - важка

промисловість) можна розцінювати як позитивну характеристику ступеня їхньої захищеності, то наближення показників до зони максимумів, та й навіть просте перевищення 1 уже є негативною характеристикою, на жаль саме це спостерігається в більшості галузей (енергетиці, що вже згадувалось нами, а також легкої і нафтової промисловості, машинобудуванні).

Коефіцієнт платоспроможності змінювався у дуже вузькому діапазоні 0,94-1,1 і в цілому більшість галузей відповідають нормативним значенням, тобто мають достатній рівень платоспроможності. Умовними аутсайдерами є машинобудування й енергетика, значення даного показника в них менше одиниці, що говорить про можливі проблеми з платоспроможністю. В інших галузях коефіцієнт платоспроможності більше 1.

Отже, галузевий аналіз основних фінансово-економічних коефіцієнтів показав, що на сьогоднішній день в аналітиків дуже перекручений і неточний інструментарій аналізу. Це стосується не логіки розрахунку коефіцієнтів або ж економічного змісту нормативних значень того чи іншого показника, а саме реальних середніх значень коефіцієнтів, тобто реальної ситуації на підприємствах України).

По більшості з розглянутих нами показників реальні середні значення по галузях відрізняються від рекомендованих нормативних значень, тобто на загальному тлі підприємство може мати відносно стійке фінансове положення і вести досить (з погляду галузі) ефективну діяльність. У той час як існуючі нормативи будуть характеризувати його фінансовий стан як негативний, що, в свою чергу, може позначитися на взаєминах із кредиторами, контрагентами, інвесторами і т.д. Тобто при здійсненні фінансово-економічного чи порівняльного аналізу діяльності підприємства необхідно враховувати галузевий фактор, або, принаймні, мати його на увазі.

Пропоноване нами сполучення "класичних" нормативних значень із середніми показниками в розрізі галузей дозволить зробити фінансово-економічний аналіз більш об'єктивним і точним.

Підсумкові результати по всій промисловості України в цілому представлені в таблиці 5. Вони розраховувалися шляхом усереднення середніх галузевих значень. Типовий діапазон, тобто діапазон, у якому коливається переважна більшість значень по даному показнику, визначався шляхом корегування середнього значення по промисловості на усереднене стандартне відхилення, як убік збільшення, так і убік зменшення.

Таблиця 5

Загальні результати по підприємствах України

Назва коефіцієнта	Нормативне значення	У середньому по промисловості	Типовий діапазон
Коефіцієнт зносу основних засобів	менше 0,5	0,48	0,4-0,6
Фондовіддача основних засобів	більше 0	2.0	1.0-3.0
Рентабельність активів	більше 0,05	0.014	0.07-0.21
Коефіцієнт оборотності активів	більше 0	0.84	0.4-1.2
Коефіцієнт покриття загальний	1.0-1.5	1.5	0.8-2.1
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів	менше 1	1.02	0.2-1.9
Коефіцієнт платоспроможності	більше 1	1.04	0.85-1.2

Як бачимо, середні значення основних фінансово-економічних показників по промисловості України в цілому знаходяться не дуже далеко від рекомендованих нормативних значень, хоча основна їх маса перебуває в критичних зонах чи перевищує їх.

Найбільш «слабкими місцями» є коефіцієнти зносу основних засобів, рентабельності активів та коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів.

Значний розкид значень коефіцієнтів по окремих галузях обумовлює досить широкий типовий діапазон, що робить дещо розмивчастим представлення про ліміти коливання показника, в котрих та чи інша зміна не буде трактуватись як погіршення фінансового стану чи невідповідність його нормативним значенням.

Тому ми вважаємо за необхідне використання типових діапазонів з поправкою на рекомендовані нормативні значення по промисловості в цілому та в розрізі окремих галузей – це надасть можливість аналітику максимально точно і об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства.

Розглянуті нами вище фінансово-економічні показники, навіть з урахуванням наших рекомендацій, дають усе-таки лише розрізнену і часткову оцінку фінансового стану підприємства. З однієї сторони при використанні досить великої кількості коефіцієнтів з'являється можливість максимально різнобічно проаналізувати діяльність підприємства і його поточне, а можливо і майбутнє фінансове становище. З іншого боку, велика кількість фінансових показників значно ускладнює роботу аналітиків, а також може створити деяку "розпливчастість" загальної картини в результаті суперечливих сигналів від різних показників. До того ж усе рівно кінцевою метою використання окремих показників є одержання узагальнених даних і відповідних висновків.

У зв'язку з цим необхідно розробити деякий механізм (методику), який би об'єднавши в певній пропорції окремі значення, з достатнім ступенем ймовірності і точності видав загальну оцінку стану підприємства.

Існує кілька підходів по створенню подібних методик - це методики комплексного аналізу, методики з використанням інтегральних коефіцієнтів, скорінгові системи.

Кожне підприємство в процесі своєї діяльності намагається знайти грань між прибутковістю і ризиком, що, по суті, знаходяться в прямій залежності, тобто йдучи на великі ризики, підприємство розраховує дістати більший прибуток. Дану ситуацію можна проілюструвати на прикладі терез, на одній шальці яких ризики, а на іншій - прибуток. Ідеальним буде стан рівноваги. Перекоси ж ведуть до дестабілізації діяльності підприємства: занадто високі ризики, нехай і при значному прибутку, роблять діяльність підприємства дуже залежною від тих чи інших факторів, що в підсумку може призвести до його неплатоспроможності і, як наслідок, банкрутству, у той же час малі ризики, що супроводжуються незначними обсягами прибутку, ставлять під сумнів доцільність діяльності підприємства.

Тому ми вважаємо, що ключовими є дві сторони діяльності підприємства: ефективність і захищеність (безпека діяльності).

В основу побудови системи ми пропонуємо ввести коефіцієнти, розглянуті нами вище.

Таким чином, за блок ефективності відповідають коефіцієнти зносу основних засобів, фондоддачі основних засобів, рентабельності активів, а також їхньої оборотності. У блок захищеності ввійдуть загальний коефіцієнт покриття, співвідношення власних і позикових засобів і коефіцієнт платоспроможності.

Ми пропонуємо використовувати комплексну скорінгову систему з інтегральним значенням у 100.

Оцінку фінансового стану підприємства пропонується проводити за наступною схемою (табл.6)

Таблиця 6

Визначення типу оцінки фінансового стану підприємства			
Кількість балів	менше 60	60-80	80-100
Тип оцінки фінансового стану підприємства	критичний	нестабільний	стабільний

Оскільки, виходячи з загальної спрямованості роботи, ключовими, на наш погляд, є все-таки показники економічної безпеки, нами пропонується наступний розподіл внеску кожного з блоків у загальний результат:

- 60 балів приділяється блоку економічної безпеки;
- 40 балів - ефективності діяльності.

Така диференціація також обумовлена бажанням полегшити роботу аналітика та розрахунки інтегрального коефіцієнту – саме такий розподіл дозволяє уникнути часток в цифрах і робить підрахунки максимально легкими, оскільки при розподілі пропорційно кількості коефіцієнтів в групі та загальній кількості балів в групі, отримаємо дуже зручні для розрахунків значення балів в 10 та 20 по тих чи інших коефіцієнтах.

Таким чином, можна сформувати таблицю бальних оцінок по кожному окремо узятому показнику (див. табл.).

Таблиця 7

Максимальні бальні оцінки в розрізі окремих коефіцієнтів

Назва коефіцієнта	Максимальна кількість балів
Коефіцієнт зносу основних засобів	10
Фондовіддача основних засобів	10
Рентабельність активів	10
Коефіцієнт оборотності активів	10
Коефіцієнт покриття загальний	20
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів	20
Коефіцієнт платоспроможності	20
Максимально можлива кількість балів	100

Наступним кроком є визначення інтервалів значень того чи іншого коефіцієнту й у залежності від цього, кількості балів, що привласнюється аналітиком. Для цього ми пропонуємо ввести ряд поправочних коефіцієнтів, залежно від ступеня задовільності значень того чи іншого коефіцієнта.

Ми вирішили розділити значення поправочних коефіцієнтів на три групи: 0; 0,5 і 1. Це зроблено, виходячи з простоти розрахунків, а також наявності трьох типів (критичний, нестабільний, стабільний).

Конкретні значення коефіцієнтів і відповідно вибір для них поправочного коефіцієнта визначався нами на основі як реальних середніх значень по промисловості, так і рекомендованих нормативних значень.

У результаті, одержуємо наступний розподіл (див. табл. 8)

Таким чином, при визначенні поправочного коефіцієнту ми керувалися в основному реальними даними по економіці України, не втрачаючи при цьому логічному зв'язку з економічним змістом кожного з представлених фінансово-економічних показників.

Таблиця 8

Визначення поправочного коефіцієнту

Назва коефіцієнту	Поправочний коефіцієнт		
	0	0,5	1
Коефіцієнт зносу основних засобів	>0.6	0.4-0.6	<0.4
Фондовіддача основних засобів	<1	1.0 - 2.0	>2
Рентабельність активів	<0	0.00 - 0.05	>0.05
Коефіцієнт оборотності активів	<0.5	0.5-0.9	>0.9
Коефіцієнт покриття загальний	<0.8	0.8-1.0, >1.5	1.0-1.5
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів	>1.1	0.9-1.1	<0.9
Коефіцієнт платоспроможності	<0.85	0.85-1	>1

Як приклад, що ілюструє роботу запропонованої нами системи оцінки фінансового стану, проведемо аналіз ТОВ «Рогань» за станом на 2004 рік (див. табл. 9).

Таблиця 9

Визначення типу фінансового стану ТОВ «Рогань» станом на 2004 год

Назва коефіцієнта	Значення коефіцієнта	Поправочний коефіцієнт	Максимальна кількість балів	Реальна кількість балів
Коефіцієнт зносу основних засобів	0.253245531	1	10	10
Фондовіддача основних засобів	3.219839944	1	10	10
Рентабельність активів	-0.01607906	0	10	0
Коефіцієнт оборотності активів	1.438023499	1	10	10
Коефіцієнт покриття загальний	1.018507406	1	20	20
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних засобів	0.560071554	1	20	20
Коефіцієнт платоспроможності	1.00396402	1	20	20
Разом балів			100	90

Згідно з нашою класифікацією фінансовий стан ТОВ «Рогань» можна охарактеризувати як стабільний.

Висновки. Таким чином, на нашу думку, використання запропонованої скорінгової методики оцінки фінансового стану підприємства з точки зору ступеню його захищеності (фінансової стійкості) та ефективності діяльності значно полегшить роботу фінансових аналітиків та зробить результати їх роботи більш об'єктивними та такими, що відповідають реальній ситуації в економіці країни.

Список використаних джерел

1. Балабанов И.Т. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта. - М.: Финансы и статистика, 2000. - 208с.
2. Ковалев А.П. Диагностика банкротства. – М.: АО «Финстатинформ», 1995. – 234 с.
3. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. - М.: Финансы и статистика, 1997. -512с.
4. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування. – Дніпропетровськ: Видавництво ДАУБП, 2001. – 232 с.
5. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія.- К.: КНЕУ, 2001.- 387 с.-
6. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретично-методологічні засади та практичний інструментарій. – К.: Київ. Нац. торг.екон. ун-т, 2001. – 580 с.
7. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. - К.: КНЕУ, 1999 - 132с.
8. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. – К.: Издательский дом «Максимум», 2001. – 600 с.
9. Уолш К. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства: Посібник: Навчальне видання: англ.- К.: Всеуито; Новий друк, 2001.- 367 с.-
10. Управління фінансовою санацією підприємства: Навчальний посібник / С.Я. Салига, О.І. Даций, Н.В.Нестеренко, О.В.Серебряков. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 240 с.
11. Фінанси підприємств: Підручник/Під ред. А.М.Поддєрьогіна. - К.: КНЕУ, 2000. - 460 с.
12. Шеремет А.Д., Негашев Е.А. Методика финансового анализа. - М.: ИНФРА , 2000. - 208 с.